

1. Бабанский Ю.К. Методы обучения в современной общеобразовательной школе / Ю.К. Бабанский. – М. : Просвещение, 1985. – 208 с.
2. Іванченко Є.А. Формування професійної мобільності майбутніх економістів у процесі навчання у вищих навчальних закладах: дис.. кандидата пед. наук: 13.00.04 / Іванченко Євгенія Анатоліївна – О., 2005. – 262 с.
3. Колбіна Л.А. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших: дис.. кандидата пед. наук: 13.00.04 / Колбіна Людмила анатоліївна – О., 2008. – 306с.
4. Курлянд З.Н. Професійна усталеність вчителя – основа його педагогічної майстерності : учбовий посібник /З.Н.Курлянд – Одеса : Б.и., 1995. – 160с.
5. Реан А.А. Психология и педагогика / А.А.Реан, Н.В.Бордовская, С.И. Розум . – СПб. : Питер, 2004. – 432 с.
6. Философская энциклопедия/Под ред. Ф.В.Константинова. – М. : Наука, 1970. – 620 с.

Анотація

В статті визначаються педагогічні умови, які сприяють розвитку експресивних здібностей у майбутніх учителів суспільно-гуманітарних дисциплін та розглядається проєктивна модель реалізація даних умов.

Аннотация

В данной статье определяются педагогические условия, которые способствуют развитию экспрессивных способностей будущих учителей общественно-гуманитарных дисциплин и рассматривается модель реализации данных условий.

Summary

In given article pedagogical conditions which promote development of expressional abilities of the future teachers of socially-humanitarian disciplines and the model of their realization are considered.

Ключові слова: експресивні здібності, педагогічні умови, професійна педагогічна діяльність.

Ключевые слова: экспрессивные способности, педагогические условия, профессиональная педагогическая деятельность.

Key words: expressional abilities, professional pedagogical activity, pedagogical conditions.

Подано до редакції 01.10.2011.

Рекомендовано до друку докт.пед.наук, проф. Курлянд З.Н.

УДК 378.22–057.875:001.891

©2012

Ніколаєва Л.В.

ДІАГНОСТИКА ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТА МАГІСТРАТУРИ ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Освіта є важливим чинником і показником розвитку держави. Саме тому всі високорозвинені країни світу особливу увагу приділяють питанню якості освіти. Модернізація освітньої галузі в Україні на початку XXI століття спрямована саме на забезпечення високого рівня освіченості випускників навчальних закладів. Найвищим освітньо-кваліфікаційним рівнем вищої освіти у нашій державі є магістр. Магістратура є базою для випуску висококваліфікованих професіоналів а також майбутніх науковців. Підготовка фахівців такого рівня потребує не лише визначення змісту навчальних програм, а й механізмів виявлення готовності магістрантів до виконання дослідницьких завдань. Стан професійної готовності відіграє першочергову роль для успішного їх вирішення. Оскільки магістерська робота це повноцінне наукове дослідження, постає актуальне питання готовності магістрантів до його проведення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Психологи М.Дяченко, Л.Кандибович, В.Крутецький, О.Леонтьєв, М.Лісіна, К.Платонов, С.Рубінштейн досліджували питання впливу готовності на діяльність. Педагоги В.Андрющенко, Ю.Бабанський, С.Вітвицька, Н.Кузьміна, В.Лозова, В.Сластьонін, Л.Спірін у своїх наукових працях приділяли увагу формуванню і розвитку готовності учнів та студентів до різних видів діяльності у навчально-виховному процесі. В.Волкова й О.Хромишева вивчали питання діагностики професійної готовності студентів до педагогічної діяльності. Формуванню готовності майбутнього спеціаліста до дослідницької діяльності присвячено дисертаційні роботи Б.Баймухамбетової і С.Тутарішевої. Проте питання діагностики готовності магістрантів до виконання наукового магістерського дослідження залишається недостатньо вивченим.

Формулювання цілей статті... Метою статті є з'ясування рівнів та відповідних їм критеріїв професійної готовності магістрантів виконувати магістерське дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження... Підготовка магістра в Україні включає в себе два рівнозначних компоненти: навчальний і науково-дослідницький. Слід зазначити, що ці складові тісно взаємопов'язані. Підґрунтям навчального процесу у магістратурі є науково-дослідницька діяльність магістранта, вектор спрямованості якої – виконання магістерського наукового дослідження. У "Положенні про магістерську

роботу", наголошується що "підготовка до виконання магістерської роботи має починатися вже на першому етапі навчання у процесі обговорення відповідних проблем на семінарських та практичних заняттях, а також під час індивідуальних та групових консультацій" [7]. Таким чином, магістерське дослідження є центром науково-дослідницької діяльності магістранта протягом усього навчального процесу в магістратурі. Це пояснюється обмеженістю часу, відведеного на його виконання.

Магістерське дослідження у науковій літературі визначається як самостійна науково-дослідна робота, що показує рівень наукової кваліфікації магістранта, уміння вести науковий пошук, розв'язувати наукові завдання, логічно правильно оформляти результати, презентувати й захищати свій науково-дослідницький продукт – магістерську роботу [7; 8; 11]. На продуктивне й успішне ведення такої діяльності впливає безліч чинників. На нашу думку, найголовнішими є особистісно-професійні. Закономірно вважати, що студенти магістратури повинні мати чималий досвід з проведення науково-дослідницької роботи накопичений за роки студентства (підготовка рефератів, курсових і дипломних робіт дослідницького характеру, участь у наукових гуртках, студентських конференціях, виконання індивідуальних науково-дослідницьких проектів та ін.), мати достатні знання з методології наукового дослідження, розвинені вміння і навички з її використання.

А чи так це насправді? Саме в такому аспекті проведено вивчення готовності магістрантів проводити науково-педагогічне дослідження.

Готовність до професійної діяльності розглядається у науковій літературі з різних позицій. Так, у психології з позиції суб'єкта діяльності К.Платонов розглядає нормативну, експективну й емпіричну моделі готовності особистості професіонала, кожна з яких включає перелік певних вимог. Водночас автор виділяє в структурі готовності психологічну і професійну складові. Він наголошує, що основою готовності є рівень розвитку здібностей особистості до виконання певної діяльності [9]. В.Крутецький розглядає готовність до діяльності як синтез властивостей особистості: здібності, знання, уміння, навички та її ставлення до діяльності [5]. М.Дяченко і Л.Кандибович говорять про готовність як особливий психічний стан особистості під час підготовки до діяльності. Вони розрізняють тимчасову і тривалу готовність. Тимчасова – налаштування особистості і пристосування її можливостей діяти в певний момент при виконанні навчальних завдань. Тривала – це система професійних якостей (знання, уміння та ін.) необхідних для ефективного виконання роботи [4]. В.Лозова зазначає, що готовність до діяльності це стан прагнення особистості до діяльності, який проявляється у виборі оптимальних шляхів для досягнення мети [6]. І.Дичківська визначає професійну готовність як закономірний результат спеціальної підготовки, самовизначення, освіти й самоосвіти, виховання й самовиховання, тобто система інтегрованих властивостей. Автор говорить, що ці компоненти поєднуються у психічному, активно-дієвому стані особистості [3].

На думку С.Вітвицької, готовність до виконання науково-дослідної роботи є інтегративною якістю, що відображає здатність особистості під керівництвом викладача організувати власну науково-дослідницьку діяльність в процесі навчання і включає такі компоненти: творчі можливості, компетентність, оволодіння технологією наукового дослідження та викладу і захисту результатів наукового дослідження. Дослідниця визначає творчі можливості як систему інтелектуально-творчих якостей особистості. Ця система має свої підсистеми: спрямованості (мотиви, інтерес, потреби), характерологічних особливостей особистості (цілеспрямованість, працездатність, сумлінність), здібностей (індивідуальні особливості творчого процесу), творчих умінь. Спеціальні і загальнонаукові знання, загальнонаукові, дослідницькі вміння С.Вітвицька об'єднує в понятті компетентність [2]. Готовність до професійно орієнтованої науково-дослідницької діяльності, за визначенням С.Тутаріщевої, є професійно значущою особистісною якістю сучасного спеціаліста, що визначає його здатність і прагнення ефективно здійснювати наукові дослідження у професійній сфері. Її структура і зміст включають змістовно-процесуальний (дослідницькі знання і вміння) і мотиваційний (пізнавальні інтереси) компоненти [10]. У своєму дослідженні Б.Баймухамбетова розглядає готовність магістрантів до дослідницької діяльності як цілісне особистісне утворення магістранта, що відображає відношення і результат його внутрішнього інтелектуального і особистісного розвитку. Автор виокремлює такі складові готовності: мотиваційно-ціннісне відношення до дослідницької діяльності, систему методологічних знань і дослідницьких умінь, професійно значимих особистісних якостей, що забезпечують успішність дослідницької діяльності [1].

На нашу думку, професійна готовність до ведення наукового дослідження, зокрема магістерського, складається із комплексу якостей особистості, які необхідні для ведення науково-дослідницької діяльності.

На основі вивченої наукової літератури можна запропонувати таку структуру готовності магістранта до ведення ним наукового дослідження:

- мотиваційна (власна мотивація, визначення значимості обраної теми і проблеми дослідження і розвинуте прагнення до його виконання);
- моральна (налаштованість на отримання емоційного духовного й естетичного задоволення);
- психічна (активно-дієвий стан, рівень розвитку здібностей);
- професійна (наявність знань, рівень розвитку умінь і навичок);

- фізична (стан здоров'я);
- соціально-економічна (соціальні умови і необхідне матеріальне забезпечення);

Для визначення готовності студента магістратури до виконання магістерського дослідження доцільно застосовувати діагностичний підхід. Адже діагностика є системою технологій, процедур, засобів, і методів, що дозволяє не лише дослідити реальний стан об'єкта, а й виявити причини відхилень від стандарту для їх усунення, прогнозувати і навіть проектувати його розвиток.

Створення діагностичного комплексу для виявлення стану готовності магістрантів починається з визначення її рівнів і критеріїв. С.Тутаріщева виокремлює такі критерії готовності майбутніх спеціалістів до професійно орієнтованої науково-дослідницької діяльності у досить загальному вигляді[10]:

- необхідні обсяг і якість дослідницьких знань;
- продуктивність і дієвість дослідницьких умінь;
- стійка домінантність і перспективність пізнавальних інтересів;
- емоційна позитивність особистості у відношенні до науково-дослідницької діяльності.

У своєму науковому дослідженні Б.Баймухамбетова визначила такі критерії рівня сформованості готовності до дослідницької діяльності: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-операційний і професійно-значимі особистісні якості. Дані критерії визначалися відповідно до трьох рівнів: алгоритмічного, інтерпретаційного і дослідницького [1].

Наше дослідження спрямовано на діагностику професійної готовності магістрантів педагогічних спеціальностей як науковців-дослідників. Критерії визначалися за такими рівнями: високий, достатній, середній, початковий. Ми зупинилися на організаційно-виконавчому аспекті визначення критеріїв готовності: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, виконавчий. Мотиваційно-ціннісний включає наявність або відсутність власної мотивації до ведення магістерського дослідження, співвідношення між внутрішніми (інтерес до теми дослідження, усвідомлення важливості отриманих результатів для підвищення власного професійного рівня, для науки і суспільства, бажання випробувати і вдосконалити свої знання і вміння і т.п.) та зовнішніми мотивами ("змушують обставини", прагнення перевершити своїх колег, зайняти привілейоване місце, матеріальна винагорода та ін.). Більшість науковців сходиться на думці, що при формуванні готовності до дослідницької діяльності досить важливим постає питання досягти в учнів і студентів домінування внутрішніх мотивів над зовнішніми.

Мотиваційно-ціннісний критерій ми визначали за такими показниками:

- спрямованість на самореалізацію;
- спрямованість на самовдосконалення у практиці ведення наукового дослідження (підвищити власний рівень у даній сфері діяльності);
- значущість для власних духовних і матеріальних потреб;
- значущість магістерського дослідження для розвитку науки і (чи) суспільства;
- значущість магістерського дослідження для подальшої професійної діяльності;

Когнітивний критерій – це обсяг і якість знань з методології, філософії, предметної спрямованості дослідження, методики предмету, а також актуалізація, поповнення та ефективність використання знань під час проведення магістерського дослідження.

При визначенні сформованості даного критерію досліджувалися такі показники:

- визначення і розуміння основних понять;
- знання і розуміння законів, закономірностей, принципів, методів;
- знання актуальних проблем педагогічної науки;
- здатність до систематизації і класифікації знань.

Виконавчий критерій це перш за все практичне використання власних знань, вмінь і навичок.

Показниками даного критерію слугували:

- розвиток і володіння дослідницькими вміннями:
бачити протиріччя, знаходити проблему,
визначати об'єкт і предмет дослідження,
формулювати гіпотезу,
визначати завдання дослідження,
опрацювати (аналізувати, систематизувати і узагальнювати) наукову літературу,
робити власні узагальнення і висновки;
- розвиток і володіння вміннями самостійної діяльності:
планувати власну діяльність,
апробувати гіпотезу,
здатність до самоаналізу;
- розвиток і володіння творчими вміннями:
визначати нові якості об'єкта і предмета дослідження,

переносити знання і вміння у незнайому ситуацію,
виокремлювати проблему у знайомій ситуації,
– об'єктивність та доцільність застосування власних вмінь і навичок;

Висновки... Дані проведеного етапу дослідження зводилися до визначення загальної професійної готовності магістрантів виконувати магістерське дослідження.

Особливістю проведення даної діагностики є те, що мотиваційно-ціннісний і когнітивний критерії можна визначити на першому етапі, ще до вибору теми магістерського дослідження. А виконавчий критерій лише під час виконання робіт науково-дослідницького характеру, на практичний і семінарських заняттях під час представлення даних робіт. Доцільно проводити діагностичні зрізи в декілька етапів: на початку навчання в магістратурі, після вибору теми магістерського дослідження, після написання першого розділу магістерської роботи, під час завершення магістерської роботи перед попереднім захисту та після захисту. Таким чином, можна констатувати зміни рівнів готовності. Результат магістерського дослідження, а саме оцінка отриманого продукту – дипломної роботи також є вагомим показником готовності.

Ми використовували такі методи дослідження стану готовності студентів магістратури: анкетування, тестування, бесіда, обговорення.

У ході констатувального експерименту було отримано такі результати: на першому етапі – високий рівень готовності мали менше 10% магістрантів, третина – мали середній рівень, початковий рівень мали близько 5%, решта – достатній.

Діагностика на першому етапі допомогла викладачеві спрямовувати роботу з магістрантами для підвищення їх готовності до виконання магістерського дослідження. Подальші діагностичні зрізи у експериментальних групах показали значне підвищення рівнів когнітивного і виконавчого критеріїв у більшості і лише незначне підвищення рівня мотиваційно-ціннісного критерію у деяких магістрантів.

Висновки... Із вищезазначеного можна зробити висновок, що магістерське дослідження є самостійною науково-дослідницькою роботою, проведення якої вимагає від магістранта володіння комплексом знань і вмінь. Професійна готовність студентів магістратури до виконання наукового дослідження, зокрема магістерського, є складним цілісним особистісним утворенням. Діагностика стану готовності магістранта до виконання ним магістерського дослідження, є важливим механізмом підвищення її рівня та як наслідок ефективності наукової діяльності студента магістратури. А це в свою чергу підвищує рівень його освіченості тобто безпосередньо впливає на якість магістерської освіти.

Література

1. Баймухамбетова Б.Ш. Формирование готовности магистрантов к исследовательской деятельности: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Б.Ш. Баймухамбетова. – Челябинск, 2011. – 31 с.
2. Вітвицька С.С. Практикум з педагогіки вищої школи: Навчальний посібник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури. / С.С.Вітвицька– К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 396 с.
3. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. / І. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
4. Дяченко М.И. Психологические проблемы готовности к деятельности / М.И.Дяченко, Л.А. Кандыбович – Минск : Изд-во БГУ, 1976. – 174 с.
5. Крутецкий В.А. Очерки психологии старшего школьника / В.А.Крутецкий, Н.С.Лукин – М. : Учпедгиз, 1963. – 198 с.
6. Лозова В.І. Пізнавальна активність школярів : спецкурс із дидактики : навч. посіб. для пед. інститутів / В.І.Лозова– Х. : Основа, 1990. – 89 с.
7. Організація навчального процесу з підготовки магістрів за спеціальністю 8.000005 "Педагогіка вищої школи" / Автори-упорядники О.Г.Козлова, М.О.Лазарев, А.А.Сбруєва / за ред. доктора педагогічних наук, професора А.А.Сбруєвої. – Суми : СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2010. – 48 с.
8. Організація навчального процесу з підготовки магістрів за спеціальністю 8.000009 "Управління навчальним закладом" / Автори-упорядники О.Г.Козлова, М.О.Лазарев, А.А.Сбруєва / за ред. доктора педагогічних наук, професора А.А.Сбруєвої. – Суми : СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2010. – 48 с.
9. Платонов К.К. Структура и развитие личности / К.К.Платонов – М. : Наука, 1986, – 255 с.
10. Тутарищева С.М. Формирование готовности будущих специалистов к научно-исследовательской деятельности в профессиональной сфере: на примере специальности – юриспруденция: Дис. ...канд. пед. наук: 13.00.08 / С.М. Тутарищева. – Майкоп, 2006. – 188 с.
11. Цехмістрова Г.С. Основи наукових досліджень : навч. посіб. Для студ. вищ. навч. закл. / Г.С.Цехмістрова – К. : Видавничий дім "Слово", 2003. – 240 с.

Анотація

У статті розглядається структура готовності магістранта до виконання магістерського дослідження, представлено діагностичний інструментарій для її визначення.

Аннотація

В статтє рассматриваеться структура готовності магістранта к магістерському исследованію, представлено діагностический інструментарій для ее определения.

Summary

The article deals with the structure of readiness of masters to the scientific research work. The diagnostic instrument for its measurement is presented.

Ключові слова: готовність до діяльності, магістерське дослідження, критерії готовності магістрантів до ведення магістерського наукового дослідження.

Ключевые слова: готовность к деятельности, магистерское исследование, критерии готовности магистрантов к проведению магистерского научного исследования.

Key words: readiness to the activity, masters' scientific research work, criteria of masters' readiness to the scientific research work.

Подано до редакції 17.10.2011.

Рекомендовано до друку канд.пед.наук, доц. Уваровою А.М.

УДК 378. 22.016:(5+57)

©2012

Онiпко В.В.

ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ЗМІСТУ БІОЛОГІЧНОЇ КОМПОНЕНТИ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ БІОЛОГІЇ

Постановка проблеми у загальному вигляді... На сучасному етапі розвитку суспільства одним із пріоритетних напрямків реформування освітньої галузі є модернізація навчання у старшій загальноосвітній школі, що вимагає переосмислення мети, змісту, методів, форм і засобів підготовки майбутнього вчителя природничих дисциплін у вищому педагогічному навчальному закладі для реалізації завдань профільної освіти. Педагог, який здійснює профільне навчання, має повинен досконало володіти методикою викладання предмета (базового, профільного, елективного) і в ході навчального процесу забезпечити: варіативність та особистісну орієнтацію освітнього процесу; персоніфікований підхід до кожного учня; практичну орієнтацію освітнього процесу; освоєння учнями сучасних інформаційних, комунікативних, діяльнісних й інших технологій, навичок наукової організації праці та активних методів засвоєння інформації (аналізу, синтезу, мозкового штурму тощо) і отримання на цій основі нових знань; завершення самовизначення старшокласників та формування здібностей і компетентностей, необхідних для продовження освіти у відповідній сфері професійної освіти. Тому необхідним є вдосконалення професійно-методичної підготовки шкільних учителів, що потребує уваги до розвитку та формування науково-методичних знань, умінь і навичок, здібностей до творчої науково-дослідної роботи, упровадження перспективного педагогічного досвіду, сучасних технологій навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Практичну цінність за умов упровадження профільного навчання в старшій загальноосвітній школі становлять дослідження Н. Бібік, М. Бурди, Н. Буринської, Л. Величко, В. Гузєєва, С. Рягіна, А. Пінського, О. Савченко, А. Самодріна, І. Сотніченко, А. Хуторського, Н. Шиян [1;6;7;9], де характеризуються особливості проектування змісту профільного навчання в старшій школі на основі введення Державного стандарту, висвітлюються теоретико-методичні питання профільного навчання, розкривається співвідношення базової і профільної підготовки. Кадрове забезпечення профільної школи розглядається як першочергова умова реалізації Концепції профільного навчання в старшій школі у працях Н. Десятниченко, І. Жерносека, І. Лікарчука, Н. Кузьміної, В. Фрицюк [2;3;4;8].

Формування цілей статті... Суперечність між необхідністю зміни структури та змісту біологічної освіти в мінливих соціально-економічних, науково-технічних і екологічних умовах, з одного боку, і недостатньою теоретичною та методичною розробленістю профільного навчання біології в старших класах, з іншого вимагає вирішення проблема пошуку ефективних способів підвищення якості профільного навчання біології в старшій школі. Мета даного дослідження полягає в розробці ефективної методики викладання біології в умовах профільного навчання на старшому ступені загальноосвітньої школи та підготовки вчителя до реалізації завдань профільної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження... На виконання Закону України "Про загальну середню освіту", постанови Кабінету Міністрів України від 16.11.2000 р. № 1717 "Про перехід загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання", Концепції профільного навчання в старшій школі, наказу Міністерства освіти і науки України від 03.11.2006 року № 744 "Про затвердження плану заходів на 2006-2010 роки щодо впровадження профільного навчання учнів 10-12 класів загальноосвітніх навчальних закладів", "Галузевої програми впровадження профільного навчання на 2008-2010 роки", Нової редакції Концепції